

MAVZU: Avstraliya materigi iqlimi

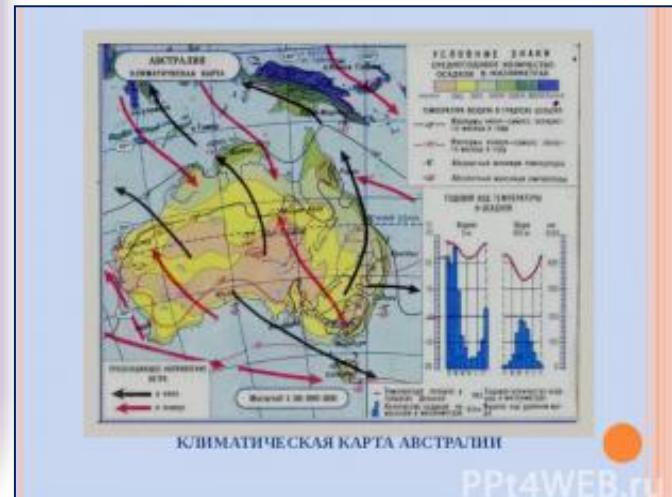
REJA:

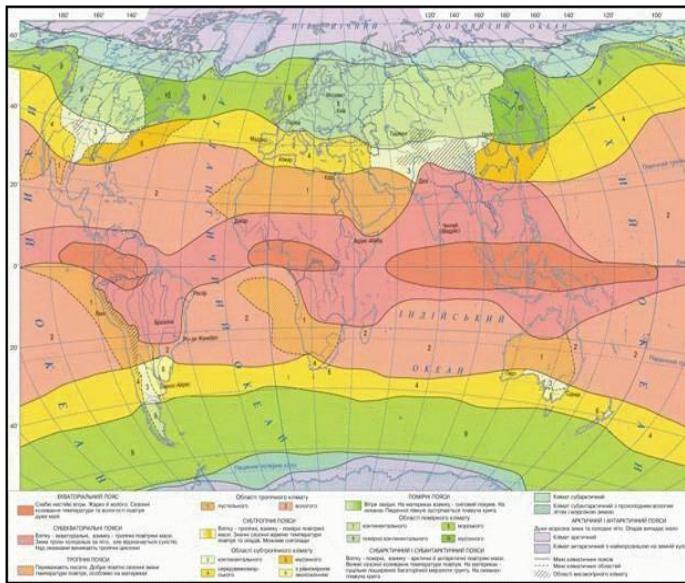
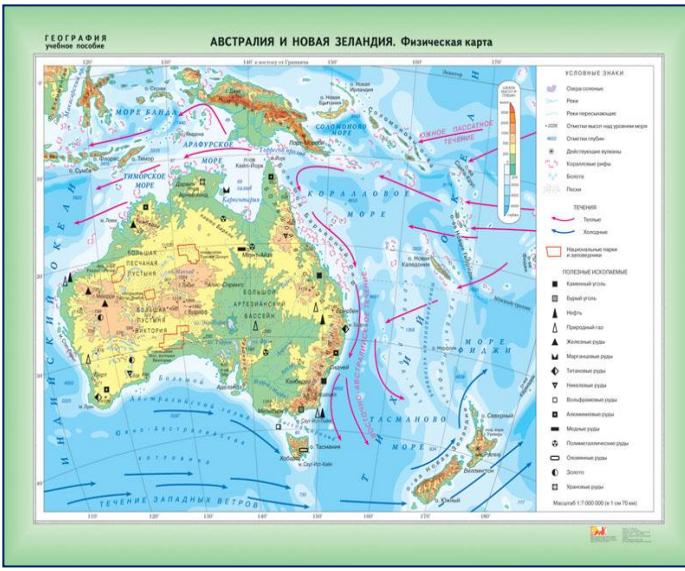
1. Materik iqlimiga umumiy tavsif
2. Materik iqlimiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar
3. Materik iqlim mintaqasi va oblastlari

1. Materik iqlimiga umumiy tavsif

Avstraliya va qo'shni orollarning iqlim sharoiti ekvator hamda tropikka yaqin joylashganligi va nisbatan iliq suv havzalari bilan o'ralganligi, jami quyosh radiatsiyasining yuqoriligi bilan xarakterlanadi. Jami quyosh radiatsiyasi yiliga **140 kkal sm²** dan **180 kkal sm²** gacha yetadi. 35°
j.k. dan janubda joylashgan Tasmaniya va Yangi Zelandiya orollari 120 kkal sm² dan kam radiatsiya oladi.

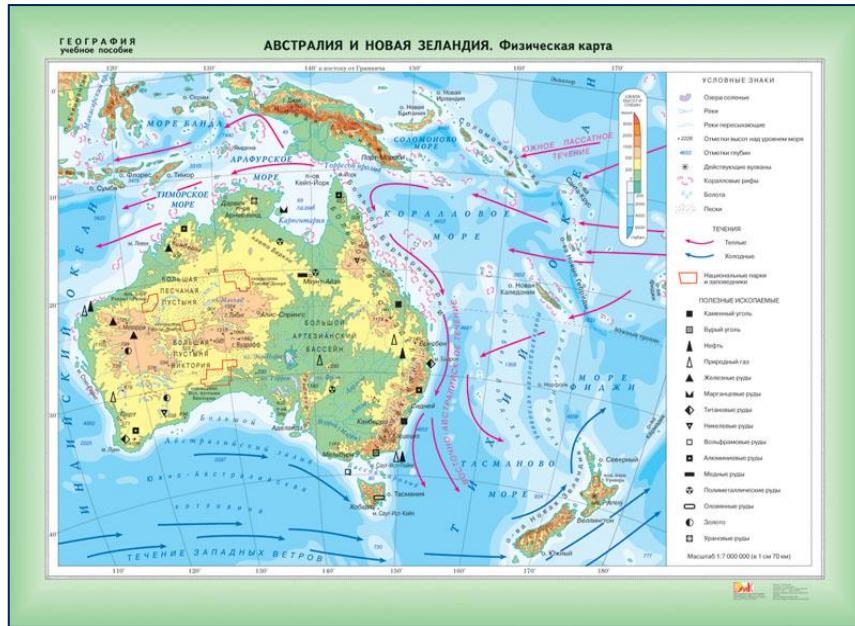

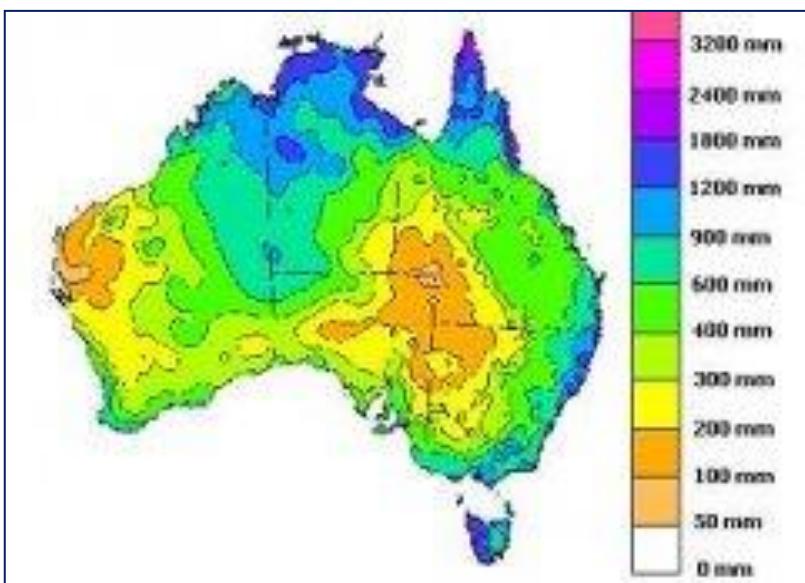
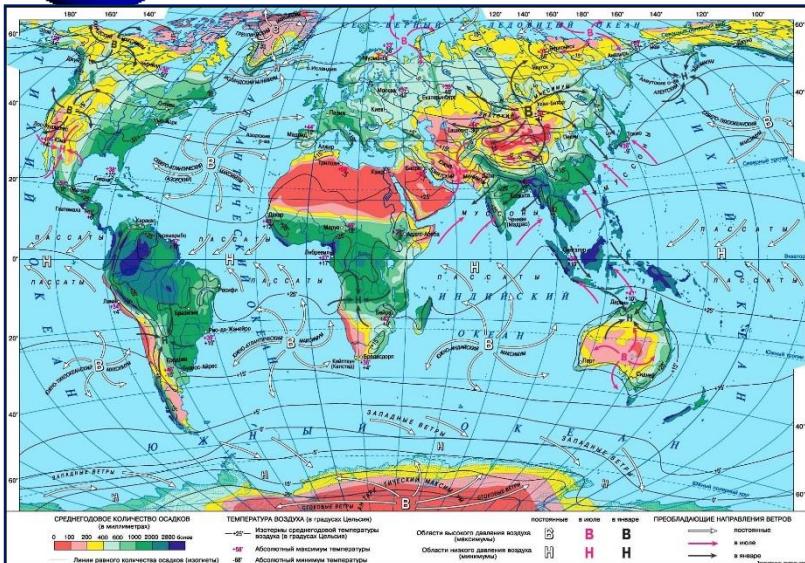

Avstraliya iqlim sharoitining tarkib topishida Tinch okeani va uning ustida mavjud bo‘lgan *shimoliy hamda janubiy yarim sharlarning passat havo oqimlari*, shuningdek, qishda sezilarli darajada sovib, yozda qattiq qizib ketadigan **Avstraliya quruqligi** hamda **Osiyo qit’asining** roli katta.

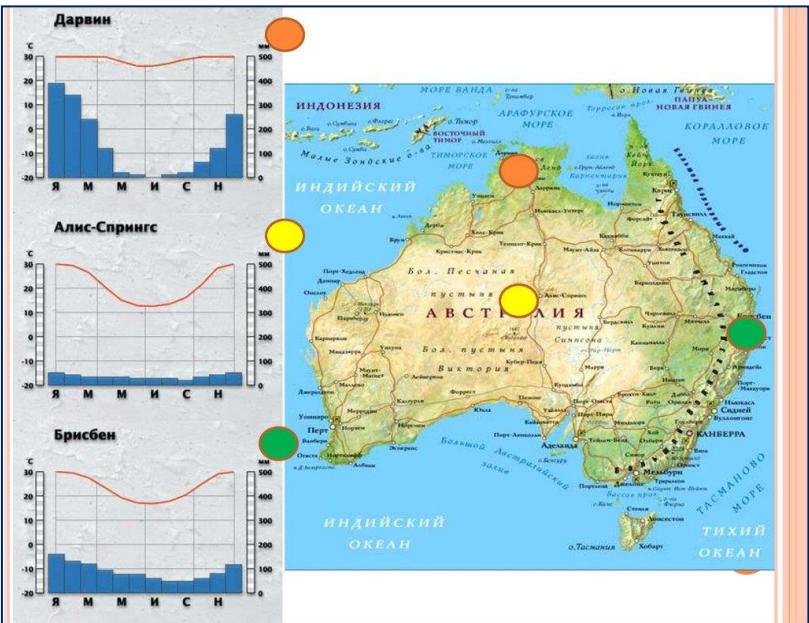
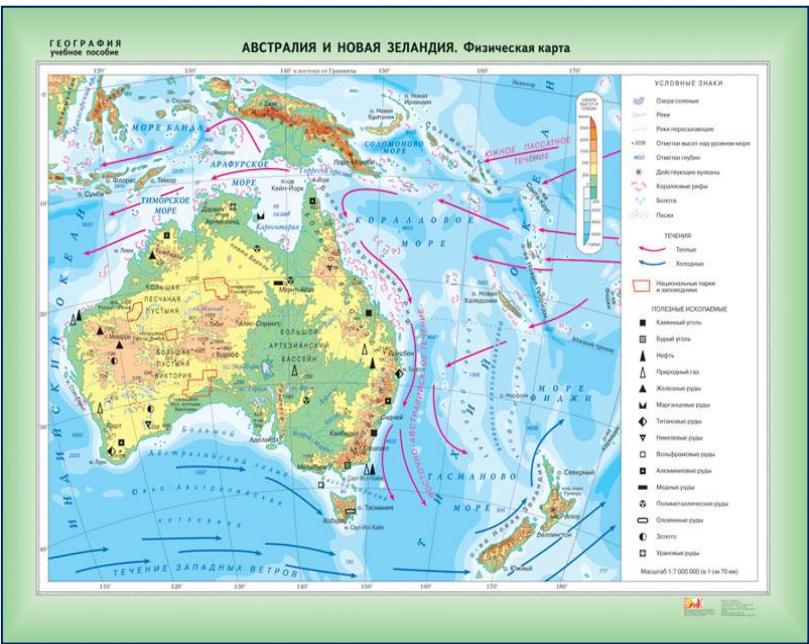
Tinch okeanning sharqiy qismida ekvator yaqinida atmosfera sirkulyatsiyasi g‘arbda materiklar atmosfera sirkulyatsiyasi holatini sezilarli darajada o‘zgartiradi va yil fasllari orasida katta farqlarni vujudga keltiradi. Iyulda *ekvatorial past bosim oblasti* va *butun passat sirkulyatsiyasi* shimol tomonga suriladi. Bu hol janubiy yarim shardan shimoliy yarim sharga, Osiyo quruqligi tomonga havo oqimlarini vujudga keltiradi.

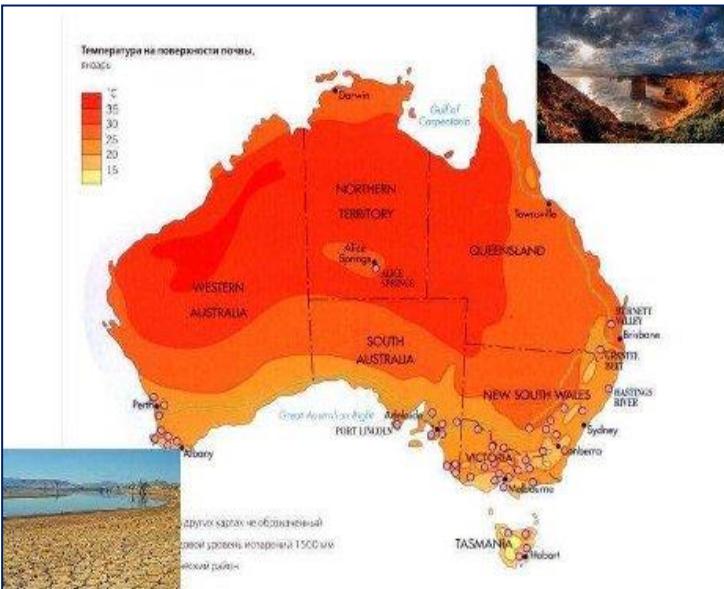
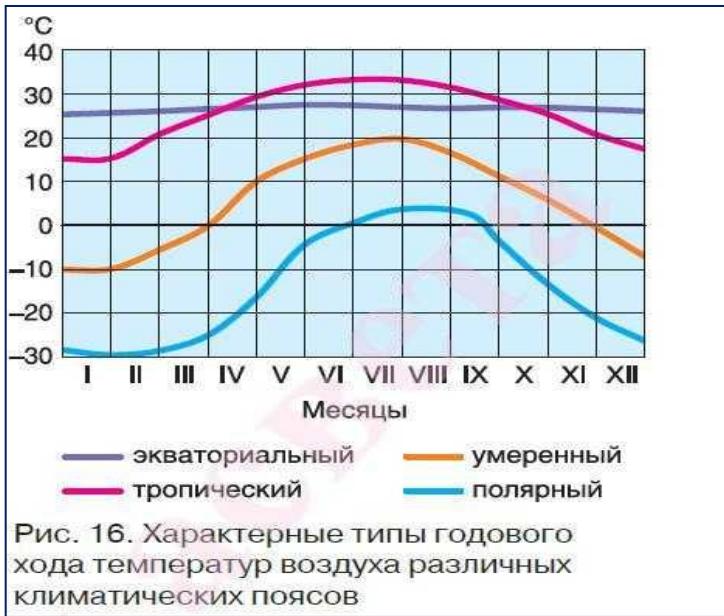

Janubiy yarim shar passat shamollari janubi-g'arbiy ekvatorial musson shamollari ko‘rinishida shimoliy yarim sharga kirib keladi. Bu davrda namning asosiy qismini shimoliy yarim shar oladi, janubiy yarim sharda esa janubi-sharqiy passat o‘z yo‘lida tog‘larga duch kelgan yerlardagina yog‘in yog‘adi. Avstraliyaning ko‘pchilik hududlarida va orollarida bu vaqtda quruq bo‘ladi.

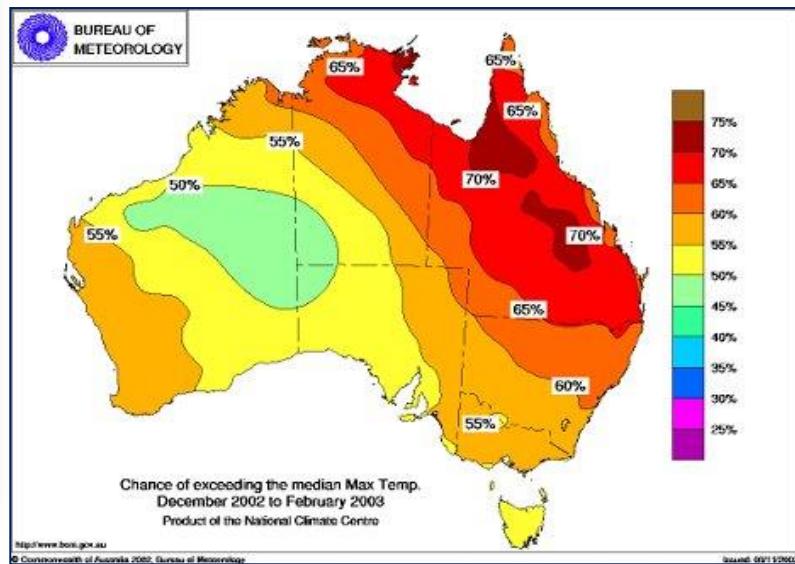
*Avstraliyaning chekka janubi, Tasmaniya va Yangi Zelandiya orollarida iyul oyida ko‘p miqdorda yog‘in olib keladigan o‘rtacha kengliklar havo sirkulyatsiyasi ta’sirida bo‘ladi. Yanvarda, ya’ni Avstraliya eng isigan va Osiyo sovigan vaqtda havo oqimlari harakati o‘zgaradi. Avstraliya ustidagi *past bosim oblastiga* nafaqat janubiy yarim shar havosi, balki shimoliy yarim shardan ham havo oqib keladi.*

Janubiy yarim sharning passat shamollari Avstraliya ustidagi **barik minimum ta'sirida** intensivlashadi va Avstraliyaning sharqiy qirg‘oqlari yaqinida sharqdan esib, materikning sharqiy qismiga ko‘p miqdorda yog‘in beradi. Bu shamollar **Sharqiy Avstraliya tog‘laridan** oshib o‘tadi, o‘zgaradi va nisbatan *quruq havo ogimiga* aylanadi.

Tasmaniyada va Yangi Zelandiyaning janubida qishdagi kabi yozda ham g‘arbiy shamollar ko‘p esadi va yomg‘irlar yog‘adi. Orollardagi harorat sharoiti, ular ekvatordan anchagina masofada joylashgan bo‘lsa ham, butun yil davomida deyarli bir xilda bo‘ladi. Lekin Avstraliya uchun, ayniqsa uning ichki qismlari uchun yillik va xususan sutkali haroratlar amplitudasining ancha katta bo‘lishi xosdir.

2. Materik iqlimiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar

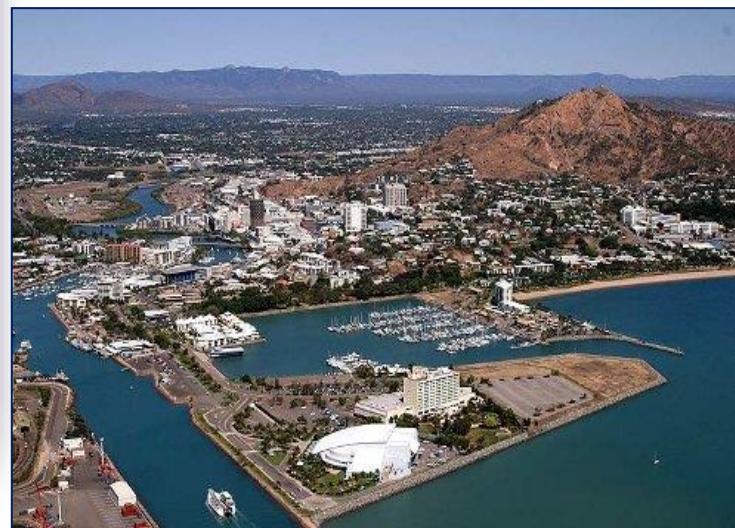
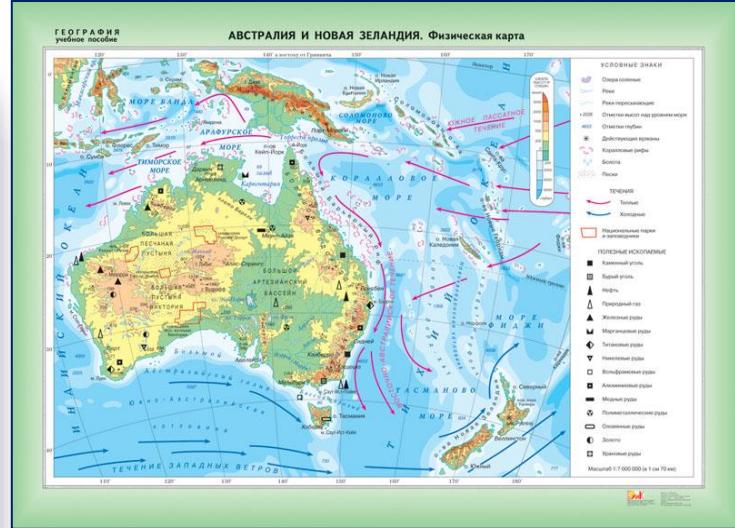
1. Materikning geografik
joylashgan o'rni

2. Materik rel'ef tuzilishi
(orografiyasi)

3. Materikka quyosh
radiatsiyasining ta'siri

4. Materikka atmosfera
sirkulyatsiyasining ta'siri

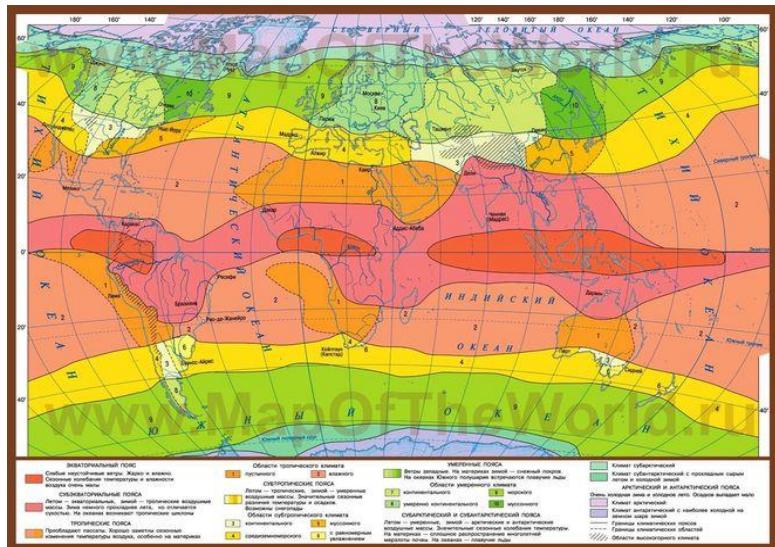
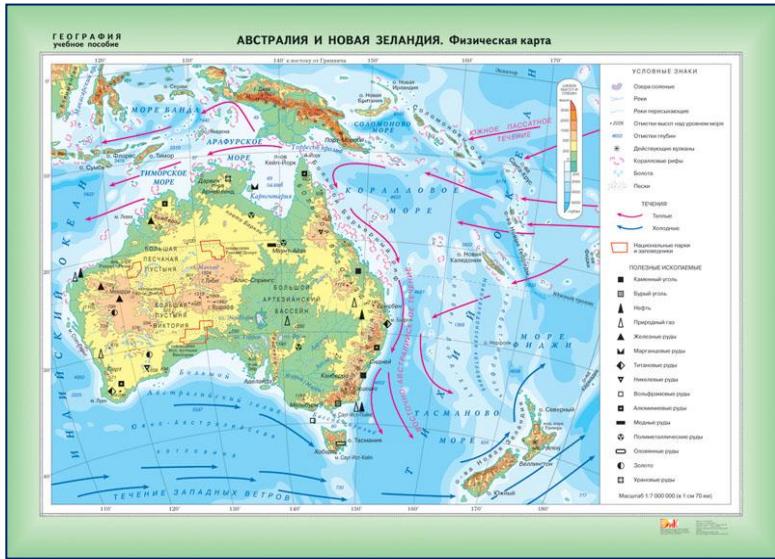
5. Antropogen omillar ta'siri

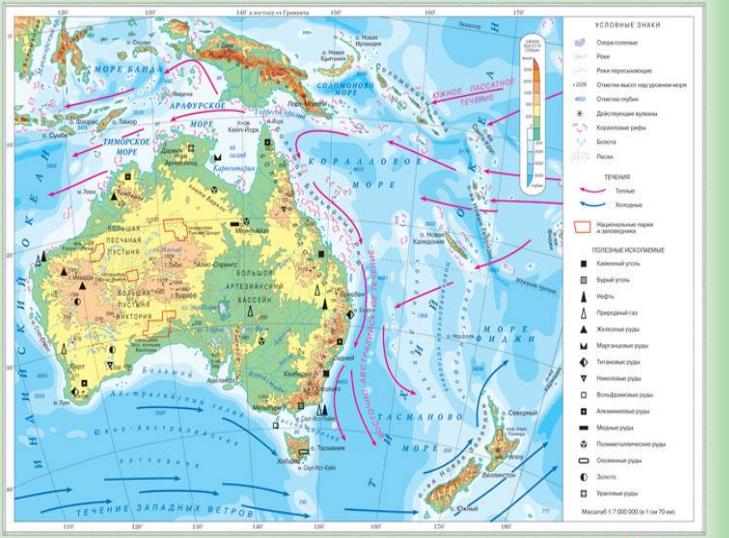

3. Materik iqlim mintaqa va oblastlari.

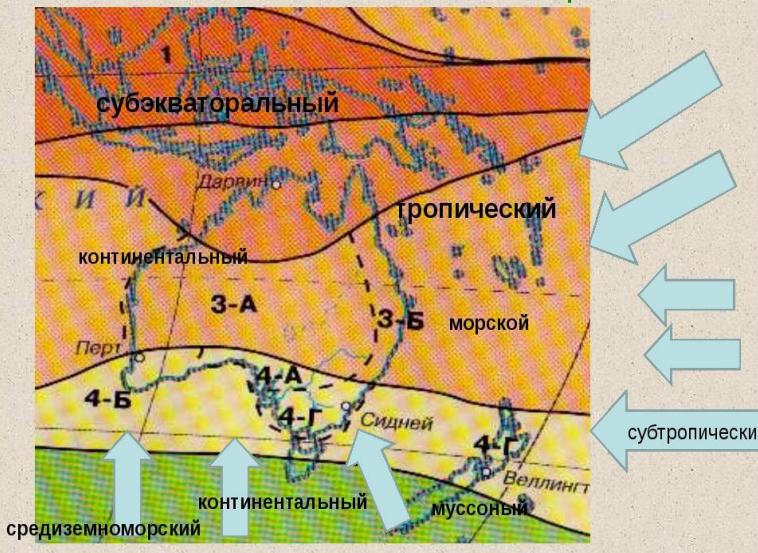
Ekvatorial mintaqa.

Avstraliya va unga qo'shni orollar va Yangi Gvineyaning shimoliy qismi joylashgan **ekvatorial mintaqada** joylashgan, doim nam ekvatorial havo massalari hamda havoning ko'tarilma oqimi hukmrondir. Shu sababli yil bo'yi yog'in bir tekis taqsimlangan, yillik yog'in miqdori ko'p va bir tekisda yog'adi.

Климатические пояса Австралии.

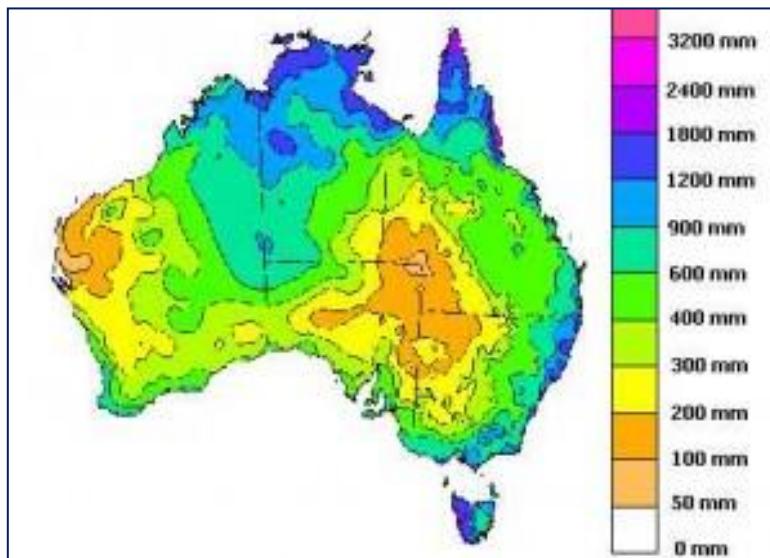
Mintaqada harorat yil davomida deyarli o‘zgarmaydi.

O‘rtacha oylik harorat **+ 24, +28°S** oralig‘ida o‘zgaradi, yuqoriga ko‘tarilgan sari harorat pasayadi, lekin yil bo‘yi **bir xilda** bo‘ladi.

Subekvotorial iqlim mintaqasi

Avstraliyaning shimoli, Yangi Gvineyaning janubi va qo'shni mayda orollar kiradi. Yog'in yozda ko'p, qish davri quruq, lekin orollarda qishki qurg'oqchilik tog'larning passat shamollariga teskari yonbag'irlarida aniq ifodalangan. Tog'larning shamolga qaragan yonbag'irlarida qishda yozdagiga nisbatan miqdori kam, lekin yog'in yog'ib turadi.

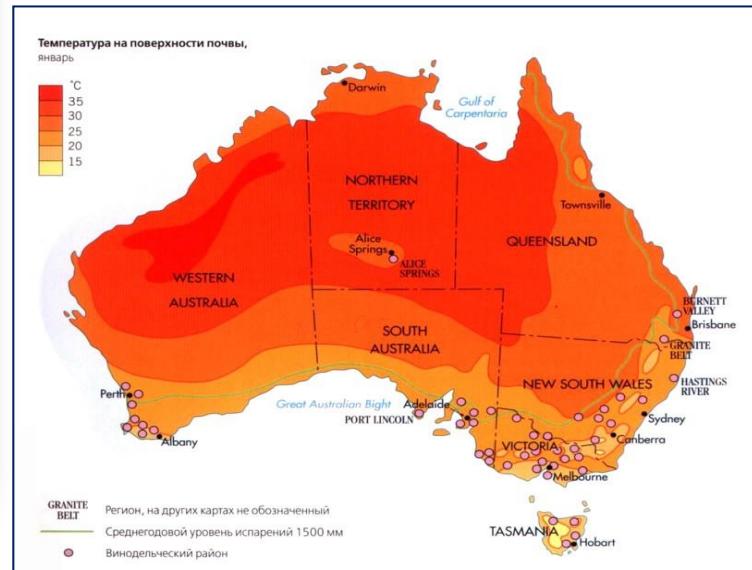
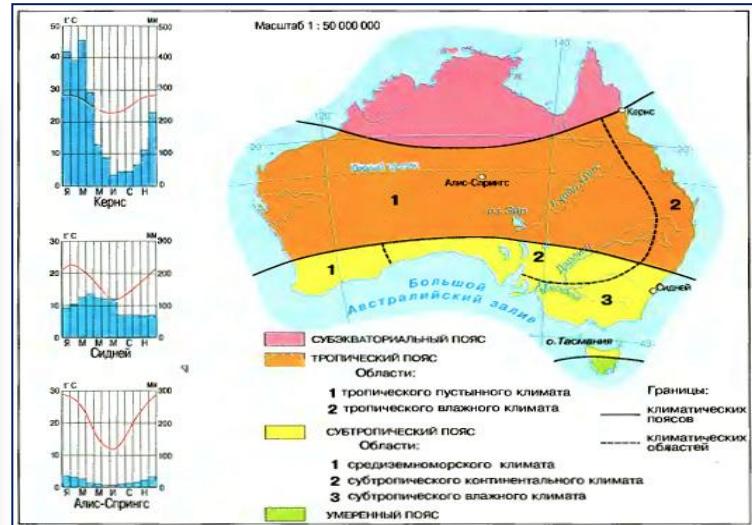

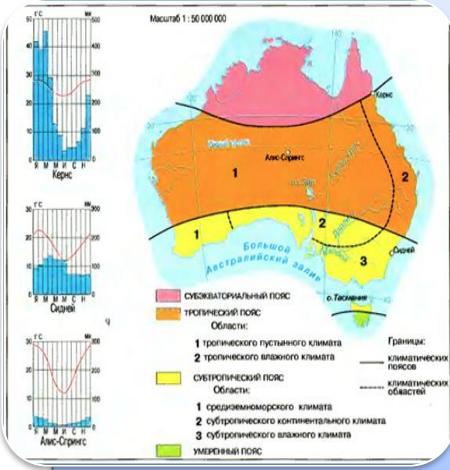
Rel'ef qulay hududlarda *yillik yog'in miqdori juda ko'p, haroratning o'zgarish amplitudasi katta*, lekin salqin oyning o'rtacha harorati **+ 20°S** dan pastga tushmaydi. Orollarda haroratlar farqi ekvatorial mintaqadagi kabi juda kam, sezilarli darajada emas.

Tropik iqlim mintaqasi

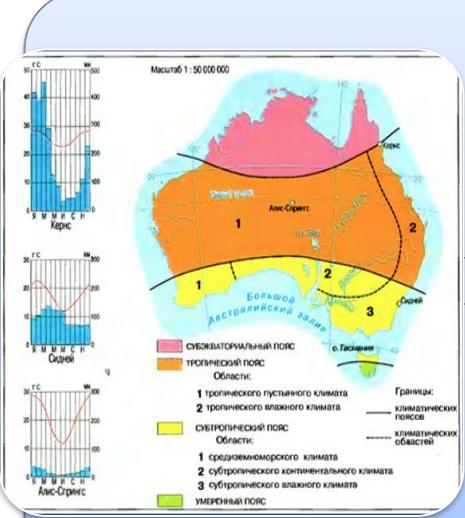
Mintaqa uchun arid sharoitning ustunligi xos bo‘lib, *sharqiy dengiz sohili va Sharqiy Avstraliya tog‘lari*, faqat shimol va janubi-sharqni hisobga olmaganda, butun yil bo‘yi

Janubiy Tinch okean maksimumining g‘arbiy chekkasi hamda passat shamollari ta’sirida bo‘lib, bir tekis nam iqlimga ega. Avstraliyaning sharqida yog‘inlar butun yil davomida ko‘p yog‘adi.

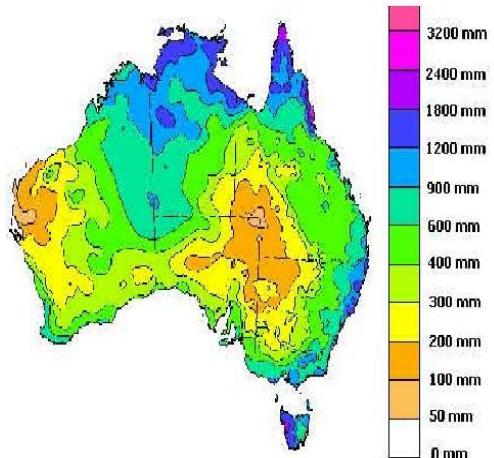
Yozda qishdagiga qaraganda yog‘in ancha ko‘p, yog‘in keltiradigan **janubi-sharqiy passat shamollari** yozda qishdagiga nisbatan ancha intensiv bo‘ladi. Avstraliyaning **sharqida yog‘inlar butun yil davomida ko‘p yog‘adi**, qurg‘oqchil davr bo‘lmaydi (**3-B**).

Haroratning o‘zgarish ***amplitudalari katta, tog‘ rel’efi ham iqlimga ta’sir ko‘rsatadi***. Materikning ichki hududlarida butun yil bo‘yi **kontinental tropik havo hukmron va yillik yog‘in miqdori 250 mm** dan oshmaydi.

Климат Австралии находится под воздействием океанических течений, в том числе диполя Индийского океана (англ.) и Эль-Ниньо, которые создают периодические засухи (англ.) русск. и сезонное тропическое низкое давление, которое приводит к формированию циклонов в северной части Австралии. Эти факторы вызывают заметное изменение количества осадков от года к году. Большая часть севера страны обладает тропическим климатом с преимущественно летними осадками. Почти три четверти из Австралии представляют собой пустыни и полупустыни. В юго-западной части страны климат является средиземноморским. В большей части юго-востока

Havoning nisbiy namligi **30-40%**, haroratning yillik, sutkalik amplitudalari katta, sutkalik amplituda **35-40°S** ga yetadi. Qishda janubdan sovuq havo massalari kirib kelganda ob-havo keskin sovib ketishi mumkin, tuproq yuzasining harorati **5°S** gacha tushadi (**3-A**).

Subtropik iqlim mintaqasi

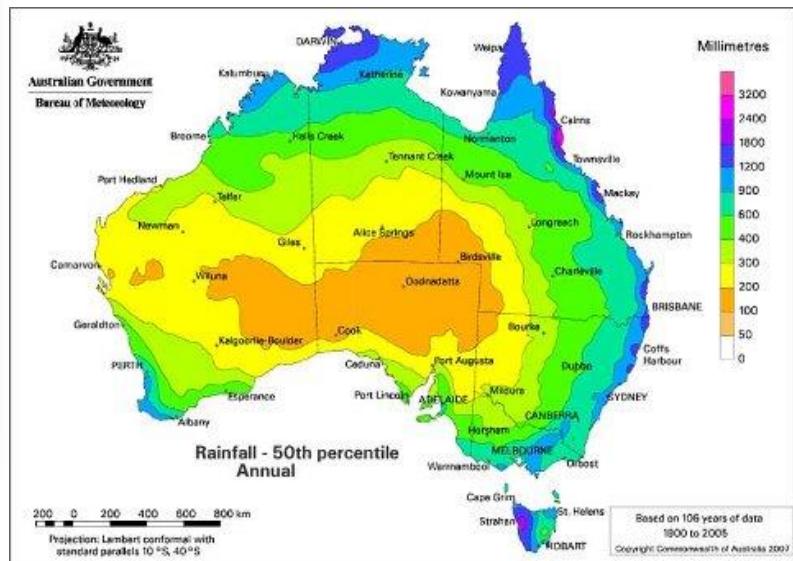
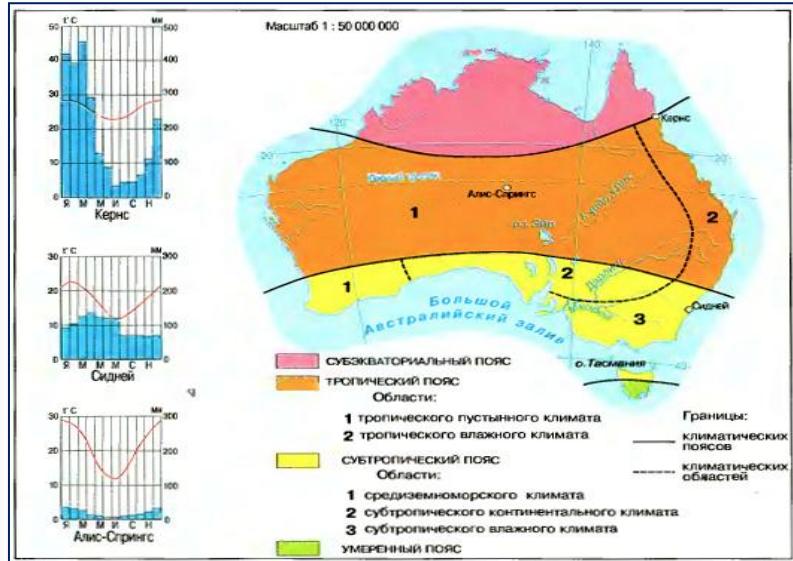
Avstraliyaning chekka janubi,
Tasmaniyaning shimoli va Yangi
Zelandiyaning Shimoliy oroli

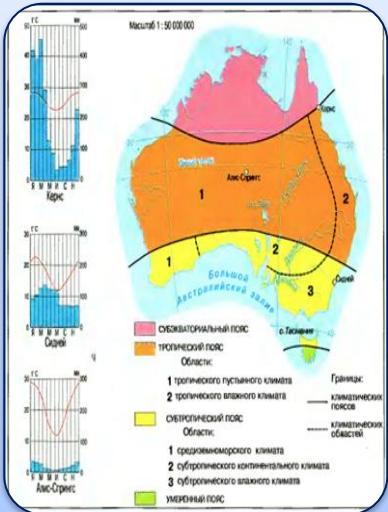
mintaqa tarkibiga kiradi.

Materikning janubi-g‘arbida
yog‘in qishda yog‘adi va g‘arbdan
sharqqa tomon kamayib boradi.

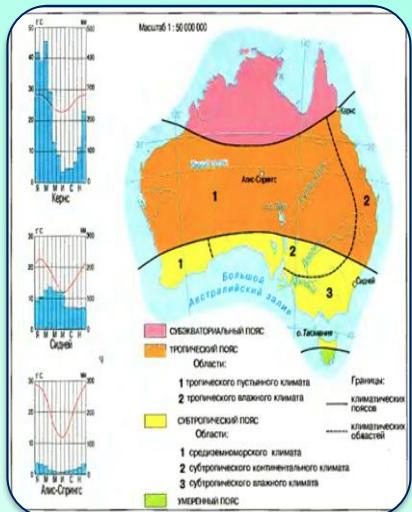
Yozda Janubiy Hind okeani maksimumi ta'sirida bo'ladi.

Haroratning o‘zgarishiga odatda
shimoldan juda qizigan havoning
kirib kelishi sababli **+40°S** gacha
ko‘tariladi. Janubdan salqin va
nam shamollar kelib, issiq havo
bilan almashinadi **(4-A)**.

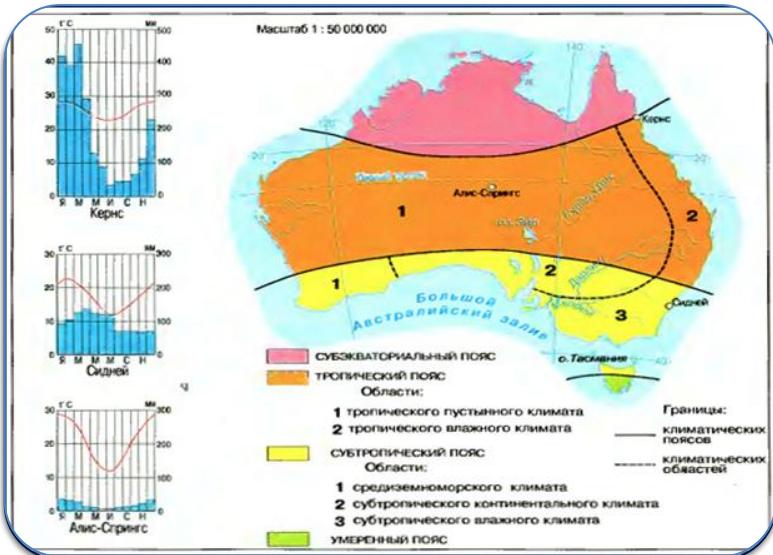
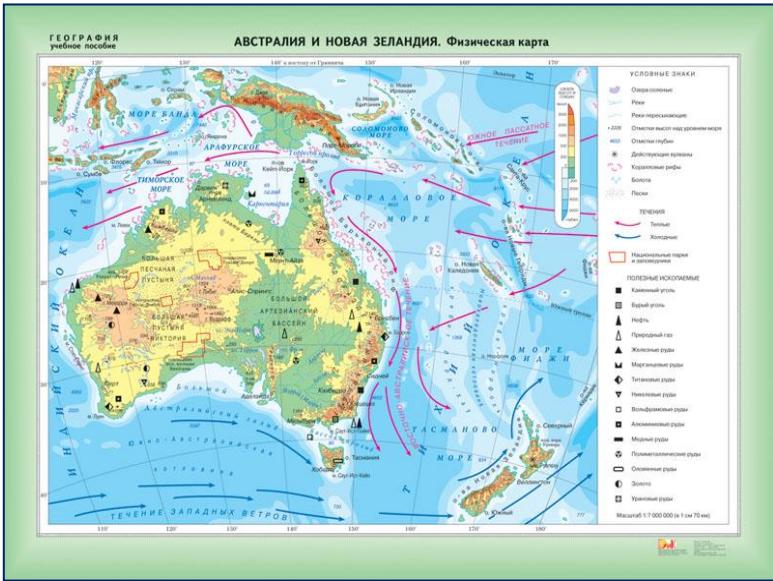

Avstraliyaning *janubi-sharqi*,
Tasmaniyaning shimoli va Yangi Zelandiyada iqlim bir tekis nam, eng ko‘p yog‘ingarchilik yoz oyiga to‘g‘ri keladi, yog‘inni bevosita okeandan esadigan sharqiy hamda shimoli-sharqiy shamollar keltiradi (**4-G**).

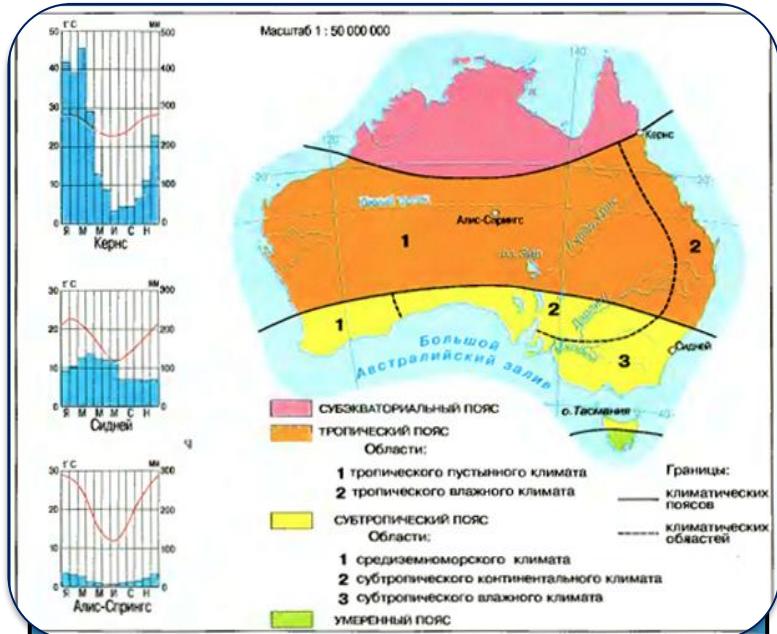
Avstraliya janubiy sohilining o‘rta qismi *Eyr yarim orolining har ikkala tomonida* yog‘in juda kam va harorat turli fasllarda bir-biridan ancha farq qiladi. Qishki yog‘inlar qutbiy front bilan bog‘liq. Bu yerlar qishki o‘rtacha harorati **+ 5, +10°S**. Tog‘larda **-20°S** gacha sovuq (**4-B**).

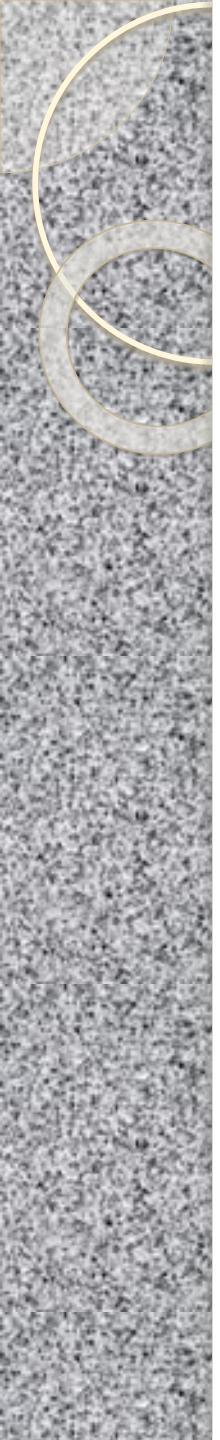
Mo‘tadil iqlim mintaqa

Tasmaniya oroli va Yangi Zelandiyaning janubiy qismlari *mo‘tadil iqlim mintaqaga* kiradi. Bu orollarning iqlim sharoiti juda sernamligi va haroratning bir xilligi bilan farqlanadi.

G‘arbiy shamollarning
doimiy ta’siri tufayli
 g‘arbiy sohillarda va
 tog‘larning g‘arbiy
 yonbag‘irlarida ko‘p
 yog‘in tushadi, *yoz va*
qish oylarining
 haroratidagi farq juda
 kam, tog‘larda **-5, -7°С**
 gacha sovuq bo‘lib
 turadi.

*E'tiboringiz uchun
raxmat!*